

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

V. IKERGAZTE NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2023ko maiatzaren 17, 18 eta 19a
Donostia, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

Aitortu-PartekatuBerdin 3.0

GIZARTE ZIENTZIAK ETA ZUZENBIDEA

Saguak, arkakusoak eta
ipurtargiak. Mariasun Landaren
pertsonaien bilakaera genero-
ikuspuntutik

Maialen Otegui Oyarzabal

97-104 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.v.02.12>

ANTOLATZAILEA:

BABESLEAK:

LAGUNTZAILEAK:

Saguak, arkakusoak eta ipurtargiak. **Mariasun Landaren pertsonaien bilakaera genero-ikuspuntutik**

Maialen Otegui Oyarzabal

Egileen ikerketa-gunea: literatura, generoa

motegui006@ikasle.ehu.eus

Laburpena

Kongresuan aurkeztuko den lanak Mariasun Landaren produkzioak pertsonaien genero-estereotipoen dagokien izan duen bilakaera aztertzea du helburu. Lagin gisa, Landaren produkzioko 10 urtetik gorako irakurleentzat sailkatutako bi garai desberdinetako 8 obra hautatu dira (80ko eta 90eko hamarkadetan idatzitako lau eta 2010. urteaz geroztik idatzitako beste lau) eta Fernandez Artigas (2017) sorturiko txantiloia erabili da genero-estereotipoak aztertzeko. Ikerketaren bidez ondorioztatu da bereziki indartsuak diren pertsonaia femeninoak aurki daitezkeela Mariasun Landaren obretan, bai eta eboluzio nabarmena ikusten dela ere estereotipoak baztertze aldera.

Hitz gakoak: Haur eta Gazte Literatura, Mariasun Landa, genero-estereotipoak, pertsonaiak

Abstract

The main objective of the work that is going to be presented at the congress has been to analyze the evolution of the production of Mariasun Landa in relation to the gender stereotypes of literature characters. As a sample, eight books for children over 10 years old have been selected from two different stages of Landa's production (four written in the 80s and 90s and four written since 2010) and the template created by Fernandez Artigas (2017) has been used to study gender stereotypes. In the end, it has been concluded that particularly strong female characters can be found in Mariasun Landa's works, as well as a notable evolution towards the rejection of stereotypes.

Keywords: Children's and Young Adult Literature, Mariasun Landa, gender stereotypes, characters

1. Sarrera eta motibazioa

Zenbait adituren arabera, gaztetxoetan genero-estereotipoen transmisioak arazo bat izaten jarraitzen du gaur egun (Aizpurua Barinagarrementeria eta Lasarte Leonet, 2015; Gutiérrez de Velasco, 2002). Genero-eraikuntza ikaskuntza sozial bat da eta ikaskuntza sozial horren barruan sartzen da gizarteak sortutako kultur adierazpenak kontsumitzea, besteak beste, Haur eta Gazte Literatura¹ (Pastor, d.g.; Yubero et al., 2014). HGLko pertsonaia asko estereotipatuak direnez, literatura horrek estereotipo ugari transmititu ditzake, neska-mutikoen arteko desberdintasunak areagotuz (Aizpurua Barinagarrementeria eta Lasarte Leonet, 2015; Pastor, d.g.; Sartelli, 2018; Turin, 1995). Hala ere, badira salbuespenak eta, idazle batzuek orain dela asko hasi zuten estereotipoak deuseztatzeke ibilbidea, besteak beste, Mariasun Landak (Lasarte eta Aristizabal, 2014; Lasarte Leonet, 2005; Serrano Mariezkurrena, 2012).

Bere ibilbidean zehar, sari eta errekonozimendu ugari jaso ditu Landak, besteak beste, 1982an Lizardi Saria (*Txan Fantasma* lanagatik), 1991an Euskadi Saria (*Alex* lanagatik), 1992an IBBY ohorezko zerrendan aipatzea (*Iholdi* lanagatik), 2003an Espainiako HGLko Sari Nazionala (*Krokodiloa ohe azpian* lanagatik) eta 2016an, Rosalía de Castro Saria. Horrez gain, 2008. urtean Hans Christian Andersen Saria irabazteko hautagai ere izendatu zuten (Eusko Ikaskuntza, 2016; Lasarte Leonet, 2005; Olaziregi Alustiza, 1999; Sáiz Ripoll, 2007).

Agian horregatik, bere obrek proiektzio handia izan dute, eta haietako asko beste zenbait hizkuntzatarara itzuli dira, guztira 10 hizkuntza baino gehiagotara (Etxaniz Erle, 2003; Lasarte Leonet, 2005). Arrazoi horiengatik guztiengatik da interesgarria Landaren ekarpen literarioa, eta hain zuzen ere, arrazoi horiengatik aztertuko dira bere obretako pertsonaien genero-estereotipoak lan honetan.

¹ Hemendik aurrera Haur eta Gazte Literaturari erreferentzia egiteko HGL laburdura erabiliko da, eta Euskal Haur eta Gazte Literaturari erreferentzia egiteko, berriz, EHGL.

2. Arloko egoera eta ikerketaren helburuak

Ia aurkezpenik behar ez duen arren, *genero-estereotipo* kontzeptuak (estereotipo sexual edo genero-rol gisa ere ezagunak), gizarteak norbanakoei sexuaren edo generoaren arabera esleitutako rol, jarrera, jokabide eta ezaugarriei egiten die erreferentzia, zeinak ezberdinak izan ohi diren gizon eta emakumeentzat (Carraza Estévez et al., 2008; Yubero et al., 2014). Hau argituta, esan beharra dago HGL generoaren ikuspegitik aztertuz hainbat ikerlan egin direla, gehienetan, pertsonaia femeninoengan eta maskulinoengan genero-estereotipoek duten isla kuantifikatuz.

Cañellasek eta bestek (1979) beraien ikerketan protagonisten genero-rolak² aztertu zituzten lau inguruetan: familian, eskolan, lanean eta aisialdian. Bi hamarkada beranduago, Colomerrek (1994) bere ikerketan 70eko hamarkadatik 90eko hasiera bitarteko Espainiako “hoberenak” gisa izendatutako obrak aztertu zituen, gizon-emakumeak alderatuz protagonistetan, gaizkileetan eta lanbideetan. Ondoren, pertsonaia femeninoengan jarri zuen fokua, emakumeen rola, lanbidea, ezaugarriak eta haurren profilak eta rolak aztertuz. Garai berean, Turinek (1995) batez ere 80ko eta 90eko hamarkadetakako liburu ilustratuetako ilustrazioak aztertu zituen, eta, horri esker, gehien errepikatu ohi ziren sinbologia estereotipatuak zehaztea lortu zuen.

Ikerketa euskal literaturaren eremura ekarriz, Fernandez Artigasak (2017) 1980ko hamarkadatik 2013 urtera bitartean argitaratutako 144 haurrentzako literatur lanen genero-estereotipoak aztertu zituen, hainbat irizpide erabiliz: pertsonaien ezaugarri psikologiko eta fisikoak, aisialdi mota, sinbologia, etab. Analizatutako liburuak hiru multzotan sailkatzen dira: 1980ko hamarkadako euskarazko libururik salduenak, 2013. urtean euskaraz argitaratutako guztiak eta 2009-2014 urteen artean saritutako euskal liburuak. Lan honetako corpusetik *Txan fantasma* soilik aztertzen da bertan.

Mariasun Landak HGLri egin dion ekarpena ikusita, derrigorrezkotzat eman daiteke mota honetako ikerketa bat, Landaren inguruan idatzitako artikuluek ez baitute analisi zorrotzik egiten. Ikerketa honen helburu nagusiak Mariasun Landaren obretan pertsonaien bidez irudikatutako genero-estereotipoak aztertzea eta Mariasun Landaren obretan genero-estereotipoek denboran zehar izan duten bilakaera aztertzea dira. Horregatik, arloko aurrekariak eskaintako emaitzak eskaintzen dira jarraian.

2.1. Genero-identitateak eta protagonismoa

Ikerketa gehienetan, protagonista maskulinoek femeninoek baino presentzia handiagoa dutela azaleratu izan da (Cañellas et al., 1979; Colomer, 1994; Turin, 1995). Hala ere, Yuberoren eta besten (2014) eta Fernandez Artigasen (2017) ikerketek eboluzio bat gertatzen ari dela azaleratu dute: liburua zenbat eta berriagoa eta prestigiotsuagoa izan, orduan eta handiagoa da emakumeen presentzia.

Landaren obrei dagokienez, Lasarte Leoneten (2005) ikerketak adierazi du, 120 pertsonaieetatik 46 emakumeak direla (%38a), 34 gizonak (%28a), 24 animaliak (%20a), 11 objektuak (%9a) eta 5 naturako izakiak (%4a). Gainera, protagonista nagusien artean ere emakumeek presentzia handiagoa dute: 23 emakume eta 8 gizon.

2.2. Pertsonaien deskribapen psikologiko eta fisikoak

Turinen (1995) ikerketak argi uzten du emakumeen eta gizonen eraikuntza oso desberdina dela, gehienetan, emakumeen irudiaren kalterako: gaixoak, ahulak, erretxinak eta babesgabeak. Horrez gain, Yuberoren eta besten (2014) ikerketak azaleratu zuen ama pertsonaia beti agertzen dela ingurukoak zaintzen eta laguntzen.

Deskribapen fisikoei dagokienez, emakumezko ederren estereotipoak indar handia izan du historikoki (Colomer, 1994; Pastor, d.g.; Turin, 1995) eta dirudienez, gaur egun ere, neska ederren eta mutil indartsuen estereotipoek indarra izaten jarraitzen dute (Fernandez Artigas, 2017).

2.3. Sinbologia

Lehen aipatu bezala, Turinek (1995) liburu ilustratuak genero-ikuspegitik aztertu ondoren, emakumeen eta gizonetzkoen arteko bereizketa egiteko gehien erabiltzen ziren sinbologiak zehaztu zituen. Sinbologia haien artean zeuden, besteak beste, amantalak (emakumeen etxeko lanak),

² Cañellasek eta bestek (1979) *sexu* kontzeptua erabiltzen dute artikuluan zehar generoari erreferentzia egiteko, horregatik, “sexu bakoitzari esleitutako ezaugarriak eta rolak” bezalako adierazpideak ohikoak dira artikuluan.

maletatxoak (gizonen etxetik kanpoko lan prestigiotsuak), betaurrekoak (maskulinoetan azkartasunaren seinale eta femeninoetan itsusitasunaren seinale), egunkariak (gizonen informazio iturri), katuak (emakumeen bakardadea), txakurrak (gizonen leialtasuna) eta loreak (emakumeen hauskortasuna).

2.4. Espazioak, jokoak eta denbora-pasak

Historikoki gizonak eta mutikoak izan dira etxetik kanpo agertu direnak (Cañellas et al., 1979; Fernandez Artigas, 2017). Hala ere, 2013. urtean argitaratutako liburuetan, emaitzak ia parekatu egiten dira eta liburu saridunetan, aldiz, neska gehiago agertzen dira etxetik kanpo jolasean. Etxean agertzen diren pertsonaietan, ostera, lehenagoko liburuak edo gaurkoak izan, beti ama gehiago agertzen da aita baino (Fernandez Artigas, 2017).

Aisialdiari eta jokoei dagokionez, Cañellasen eta besten (1979) ikerketak azalatu zuen, mutilek ekintza aktiboak egiten dituztela, neskek pasiboak egiten dituzten bitartean. Modu berean, lagunekin, kirola egiten edo telebista ikusten, 1980ko hamarkadan mutilak gehiago ageri izan dira, eta gaurko obretan datuak hobetu diren arren, mutilek jarraitzen dute nagusi izaten (Fernandez Artigas, 2017).

2.5. Lanbidea, etxeko lanak eta zaintza lanak

Cañellasen eta besten (1979), Colomerren (1994) eta Turinen (1995) ikerketen arabera, HGLn familiako burua aita da, etxetik kanpoko lan kualifikatua egiten duena, amak etxeko lanak eta zaintza lanak egiten dituen bitartean. Horrez gain, gizonak lanbide aniztasun handiagoa dute (gizonezkoetan 43 eta emakumeetan 14). Lanbide hauek kalitatez ere desberdinak dira eta hierarkizaturik daude: gizonenak prestigiotsuak dira, emakumeenak ez.

Yuberoren eta besten (2014) eta Fernandez Artigasen (2017) ikerketaren arabera, etxeko lanen banaketan eta zaintza lanetan eboluzio txiki bat egon den arren, emakumezkoak gailentzen dira oraindik: etxeko lanak egiten dituen pertsonaia maskulinorik ia ez dago. Lan ordainduetan ere, nesken eta mutilen arteko tartea txikitu den arren, ez da parekidetasunik, batez ere, hierarkia mantentzen delako.

3. Ikerketaren muina

Landaren corpus oparotik, 10 urtetik gorakoentzako obretan jarri da begirada ikerketa honetan. Leaperrek eta Friedmanek (2007, Yuberoren eta besten aipatzen den bezala, 2014) adierazten dute, 10 urterekin hasten direla haurrak genero-diskriminazioaz ohartzen eta, ondorioz, prebentzio neurriak adin horretan direla gomendagarriak. Galbahe gisa Galtzagorri Elkarteak (d.g.) eta obren argitaletxeek ematen dituzten adin gomendioak erabili dira, eta horiei esker, Mariasun Landaren produkzioa 10 urtetik gorakoentzako 12 obretara mugatzea lortu da.

12 obrako corpus hori argitalpen urtearen arabera kronologikoki antolatuz, lehen laurak (1984-1995 urte bitartekoak) eta azken laurak (2010. urteaz geroztikakoak), alegia, garai eta testuinguru historiko desberdinetako obrak hautatu dira, garaien arteko alderaketa egin ahal izateko. Horrela, ikerketarako lagina ondorengo obrek osatzen dute:

- Lehen multzoa (80ko eta 90eko hamarkadetan argitaratutakoak): *Txan fantasma* (1984, Elkar), *Errusika* (1988, Elkar), *Julieta, Romeo eta saguak* (1994, SM) eta *Nire eskua zurean* (1995, Erein).
- Bigarren multzoa (2010az geroztik argitaratutakoak): *Ipurtargiak paradisuan* (2010, Elkar), *Maitagarria eta desioa* (2012, Elkar), *Elsa eta paradisua* (2015, Giltza) eta *Azken balada* (2016, Erein).

Analisisa egiteko instrumentu gisa, Fernandez Artigasek (2017) bere ikerketan sortutako [txantiloia](#) erabili da. Txantiloia hori hautatzeko arrazoia argia da: irakurlearen subjektibotasuna gainditzeko aukera ematen du zenbait ñabarduratan arreta jartzea eskatzen duelako: generoen presentzia, ezaugarri psikologiko eta fisikoak, etxeko ardurak/lanbideak/espazioak, sinbologiak eta aisialdi mota. Txantiloia honek datu kuantitatiboak ez ezik (maiztasuna) datu kualitatibo ugari ere jasotzeko aukera ematen du (besteak beste, lanbideak eta adierazgarriak izan daitezkeen pasarteak), pertsonaia femenino eta maskulinoen arteko konparaketa eginez.

Datozen azpiataletan analisiak eskaini dituen emaitzak aurkeztuko dira, arloan alde zuzenetik egindako ikerketen emaitzekin eta adituen esanekin alderatuz.

3.1. Genero-identitateak eta protagonismoa

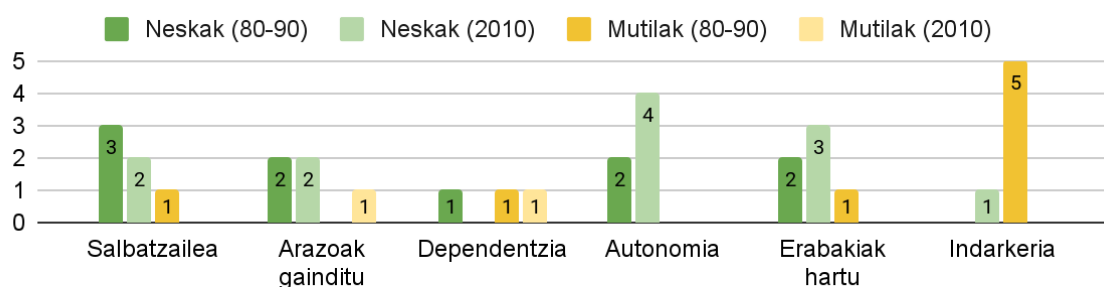
Mariasun Landaren 80ko eta 90eko hamarkadako liburuetan protagonista gehienak emakumezkoak dira: protagonista nagusien %37,5a eta bigarren mailako protagonisten %44,4a osatzen dute, gizonen %25a eta %33,3a osatzen duten bitartean. 2010 eta 2016 urteen artean argitaratutako liburuetan ere, egoera errepikatu egiten da, eta gehiengoak emakumezko izaten jarraitzen du: protagonista nagusien %57,1a eta bigarren mailako protagonisten %66,7a dira (gizonak %35,7a eta %33,3a dira, hurrenez hurren). Kopuruak, gutxi bada ere, handitu egin dira eta geroz eta protagonista femenino gehiago agertzen dira Landaren obretan, lehen ere azpimarratu denez (Lasarte Leonet, 2005). Horrez gain, 80ko eta 90eko hamarkadako obretan, pertsonaia femeninoen presentzia ohikoa baino altuagoa dela ikus daiteke.

3.2. Pertsonaien deskribapen psikologiko eta fisikoak

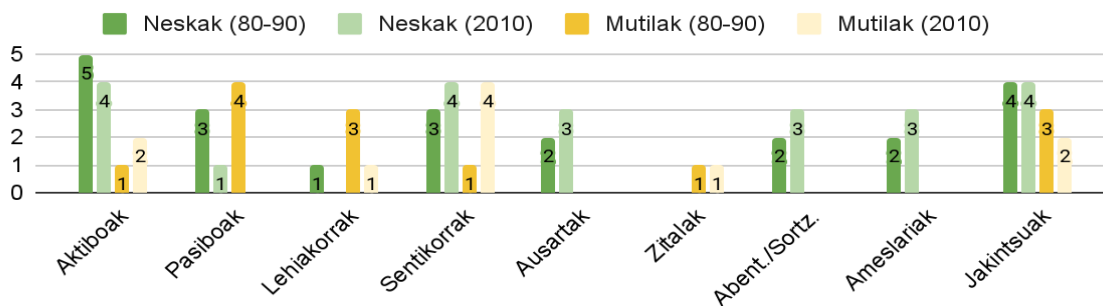
Deskribapen fisikoei dagokienez, neskak zein mutilak, orokorrean, fisikoki indartsu eta eder gisa aurkeztu dira, HGLn ohikoa izan ez dena; gainera, lehengo obretan neskak soilik ziren ederrak, baina oraingoetan neska zein mutilak dira ederrak (narratzaileek edota pertsonaiek “ederra”, “apaina” edo “liraina” bezalako adierazpenetan hala kalifikatuta). Esan daiteke, aurrez egin diren ikerketekin bat datozela emaitzak, batetik, neska ederren eta mutil indartsuaren estereotipoek indarrean jarraitzen dutelako (Fernandez Artigas, 2017; Pastor, d.g.), eta bestetik, neska indartsuen eta mutil ederren gorakadarekin eta mutil itsusien desagertzearekin, estereotipoak apurtzen ari direla ikusten delako (Yubero et al., 2014).

Gainera, nortasunari eta deskribapen psikologikoei dagokienez, estereotipoekiko urruntze hori emakume zein gizonetan gertatu dela ikus daiteke (ik. 1. grafikoa eta 2. grafikoa). Hori gutxi ez, eta orain arte egindako ikerketetan ikusi ez diren pertsonaien eraikuntzak aurkitu dira Landaren obra hauetan. Pertsonaia femeninoak aktiboak, sentikorak, ausartak, abenturazaleak, ameslariak, jakintsuak eta salbatzaileak dira, arazoak gainditzen dituzte, oso autonomoak dira eta erabakiak hartzen dituzte. Horrez gain, neska pasiboak asko jaitsi dira obra berrienetan. Mutiletan, indarkeria erabiltzen dutenak, salbatzaileak direnak, erabakiak hartzen dituztenak, lehiakorak eta jakintsuak ia desagertu egin direla ikus daiteke, mutil sentikorrek pisua hartu duten bitartean, beraz, esan daiteke oraingo literaturan mutilen irudia ere aldatu duela Landak. Hala ere, gutxi badira ere, mutilak soilik dira zitalak, beraz, esan daiteke, eboluzio bat egon arren, zenbait estereotipok hor jarraitzen dutela.

1. grafikoa. Pertsonaien nortasuna, lehen eta orain.

2. grafikoa. Pertsonaien ezaugarri psikologikoak, lehen eta orain.

3.3. Sinbologia³

Deskribapenekin batera pertsonaiei esleitzen zaizkien objektuak ere aztertu dira. Esan daiteke elementu estereotipatuak, batez ere, 80-90eko hamarkadetako obretan aurki daitezkeela, gaur egungoetan ia desagerturik baitaude. Horren adibiderik argiena betaurrekoek eskaintzen dute: bi kasu soilik daude, biak pertsonaia maskulinoetan eta 80ko eta 90eko hamarkadetako obretan. Esan liteke, bietan estereotipoak jarraitzen dituztela, izan ere, bi gizonetzko irakasleek betaurrekoak eramatea azkartasunaren sinboloa da (*Julieta, Romeo eta saguak*, 1994, SM eta *Nire eskua zurean*, 1995, Erein).

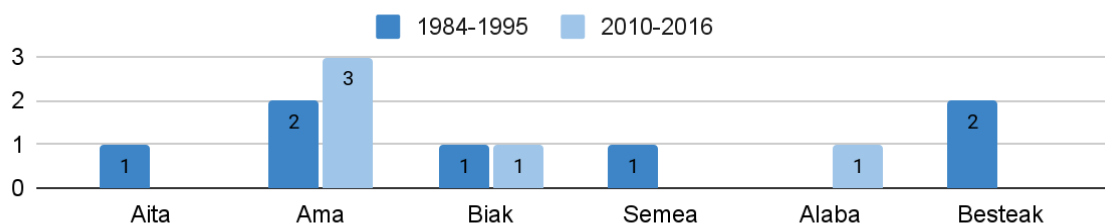
Maletatxoei dagokienez, gizonetzko bakarra agertzen da maletatxo batekin: mediku bat (*Txan fantasma*, 1984, Elkar). Maletatxo hori lehengo obretan dago, beraz, gizonetzko prestigiotsuak maletatxoarekin agertzea estereotipoa izan arren, estereotipoak indarra galdu duela ikus daiteke, oraingo obretan ez baitago lanbideei loturiko maletatxorik. Amantalaren kasuan, atzemandako bi kasuak ilustrazioetan soilik aurki daitezke, 80ko eta 90eko hamarkadako obretan (*Txan fantasma*, 1984, Elkar eta *Julieta, Romeo eta saguak*, 1994, SM). Koloreei dagokienez ere, ilustrazioetan soilik atzeman dira, oso kopuru txikitik: arrosa 2 pertsonaietan eta urdina bakarrean, denak, pertsonaia femeninoetan. Beraz, Landaren obretan koloreei eta amantalei loturiko estereotiporik ia ez dagoela pentsa daiteke.

Azkenik, animaliei dagokienez, denetariko animaliak agertzen direla esan daiteke. Bi pertsonaiek dute txakurren bat inguruan: Errusikak (pertsonaia femeninoak) Karuso du lagun (*Errusika*, 1988, Elkar) eta Jakesek (pertsonaia maskulinoak) ehizarako txakurrak ditu (*Azken balada*, 2016, Erein). Horrez gain, txakurrari esleitzen zaion leialtasun funtzioa betetzen duten beste zenbait pertsonaia ere badaude, besteak beste, Txan (Karmenxurekiko leialtasuna, *Txan fantasma*, 1984, Elkar) eta saguak (Julietarekiko leialtasuna, *Julieta, Romeo eta saguak*, 1994, SM). Bi kasu hauetan, leialtasuna pertsonaia femeninoei eskaintzen diete, historikoki maskulinoetatik ulertu den ezaugarria.

3.4. Espazioak, jokoak eta denbora-pasak

Etxean agertzen diren pertsonaiei lotuta, grafikoan (ik. 3. grafikoa) ikus daitezkeen bezala, etxean, gehienbat amak agertzen dira. "Besteak" kasuan ere, biak emakumeak dira, bata izeba Edurne (*Txan fantasma*, 1984, Elkar) eta bestea Julieta (*Julieta, Romeo eta saguak*, 1994, SM). Kasu honetan, ikus daiteke eboluzio handirik ez dela egon 80ko eta 90eko hamarkadetako obren eta 2010az geroztikako obren artean. Gainera, aipagarria da Landaren obra askotan amak alargunak edo guraso bakarrik izatea, aita alargunik edo guraso bakarrik ez dagoen bitartean. Hau bere horretan estereotipo bat da, azkenean, etxeko lanak eta zaintza lanak emakumeen gain erortzen direlako.

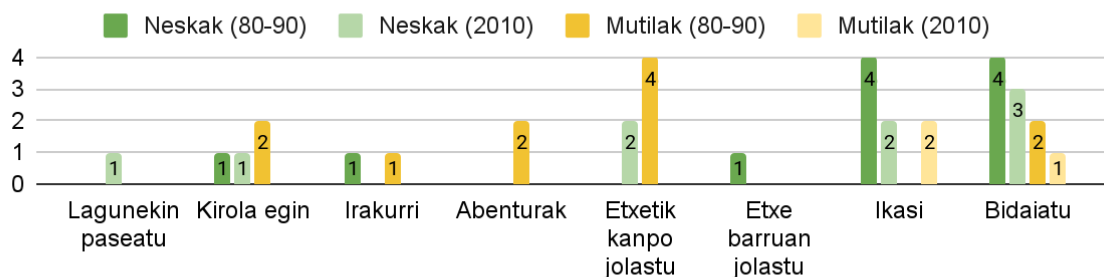
3. grafikoa. Etxean ageri diren pertsonaiek, lehen eta orain.

Aisialdiaren inguruko datuei dagokienez, 80-90eko hamarkadetako obretatik gaur egungoetara, eboluzio txiki bat eman dela ikus daiteke (ik. 4. grafikoa). Espazioarekin loturik, etxetik kanpoko ekintzak desagertu egin dira mutilengan eta ugaritu, berriz, neskengan. Gainera, 80ko eta 90eko hamarkadetako obretan etxe barruan jolasten zuen pertsonaia bakarra femeninoa zen (estereotipoak jarraituz), baina ikus daiteke gaur egun desagertu egin dela etxe barruan dutenen profila. Bidaia ere murriztu egiten dira neska zein mutilengan, hala ere, ugariagoak izaten jarraitzen dute neskengan, estereotipoak apurtuz.

³ Sinbologiari dagokionez, zehaztu behar da elementu gehienak ilustrazioetan agertzea izaten dela ohikoena (Turin, 1995). Horregatik, atal honetan, testuak aipatzen dituen elementuak lehenetsi dira (Landaren literatura ikertzea baita helburua). Hala ere, testuak ezer esan ezean, ilustrazioetan agertzen diren hainbat elementu ere aipatu dira, hauek testuaren ulermenean eragin dezaketelako. Kasu hauetan, aipatu egiten da ilustrazioetan soilik aurkitu izana.

4. grafikoa. Pertsonaien aisialdiko ekintzak, lehen eta orain.

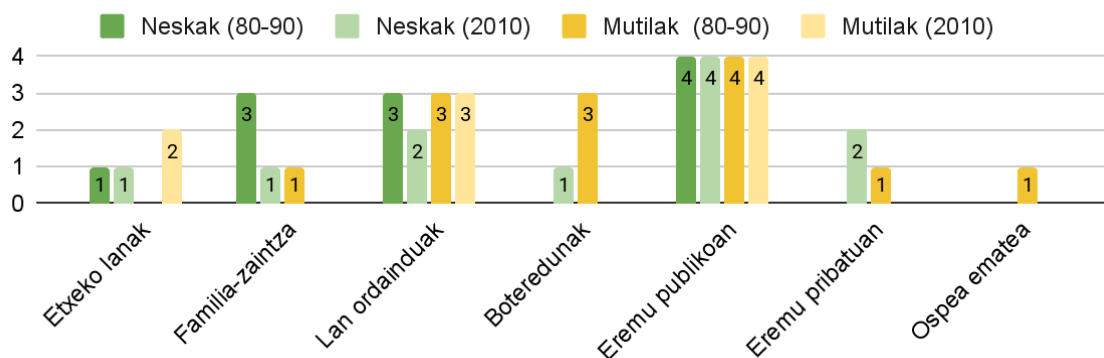
Ikasten ari direnen artean, lanbide bat izanagatik ere, unibertsitatera sartzeko proba prestatzen ari diren zenbait emakume agertzen dira, hain zuzen ere, Xabiren ama eta Irene (*Nire eskua zurean*, 1995, Erein) eta Julieta (*Julieta, Romeo eta saguak*, 1994, SM). Lasarte Leonetek (2005) eta Olaziregi Alustizak (1999) diote norbere nortasuna eraikitzen ari diren emakumeak direla Mariasun Landaren pertsonaia femeninoak, eta hementxe ikus daiteke adibide argia. Halako pertsonaiek, ohartu edo ez, mezu argia helarazten diete irakurleei: goi mailako heziketa garrantzitsua dela.

3.5. Lanbidea, etxeko lanak eta zaintza lanak

Lanbideei dagokienez, esparru publikoan neska eta mutilen artean erabateko berdintasuna dagoela ikus daiteke, baina, kasuak gutxi diren arren, eremu pribatuan neskek presentzia handiagoa dute mutilek baino (ik. 5. grafikoa). Horrez gain, lan ordainduetan ere berdintasuna ia erabatekoa da. Gainera, etxeko ardurei dagokienez, obra berrietan emakumezko bakarra eta bi gizonetzko topatu dira, beraz, Landak zenbait estereotipo irauli egiten dituela esan daiteke.

Zaintzari dagokionez, bistan da egoera nabarmen aldatu dela, gaiak berak presentzia handia galdu baitu. Hala ere, oraingo obretan pertsonaia femenino bat aurki daiteke maskulinorik ez dagoen bitartean, beraz, emaitzak bat datoz gainerako ikerketen emaitzekin (Cañellas et al., 1979; Colomer, 1994; Fernandez Artigas, 2017; Yubero et al., 2014). Hala ere, 80ko eta 90eko obretan pertsonaia maskulino bat ikus zitekeen, beraz, estereotipoak apurtzen zituen obra horrek.

5. grafikoa. Etxeko ardurak, lanbideak eta espazioa, lehen eta orain.

Ikuspegi orokor batetik, gizonetzkoen artean zenbait lanbide mota desagertzen ari direla ikus daiteke, emakumeengan agertzen ari diren bitartean, besteak beste, boteredunak eta ospea ematen dutenak. Hala ere, aurreko atalean unibertsitatera sartzeko ikasten ari diren emakumeak aipatu dira. Horien kasuan, unibertsitatera sartzeko proba hori prestatzen laguntzen ari zaien pertsona gizonetzko bat da (Karlos eta Romeo), beraz, irakasle-ikasle motako hierarkia bat ikus dezakegu gizon eta emakumeen artean.

Lanbideen kasuan dena ez da zenbaketa. Zein lanpostu mota egiten dituzten ikusi behar da, lanbide hierarkizatuak, boteredunak edo estereotipatuak identifikatzeko. Ondorengo taulan bildu dira obretan aurkitutako lanbideak.

1. taula. Obretan zehar topatu diren lanbideak.

FEMENINOAK (1984-1995)	MASKULINOAK (1984-1995)
<u>Saltzaile</u> , <u>dantzari</u> , arakuso-hezitzaile, supermerkatuan (ez da lanpostu zehatza adierazten), <u>produktu kosmetikoen errepresentatzaile</u> , banketxean (ez da lanpostu zehatza adierazten).	<u>Mediku</u> , saltzaile, musikari, <u>polizia</u> , <u>trenko guarda</u> , <u>marinel</u> , <u>kapitain</u> , <u>tabernako zerbitzari</u> , <u>gidari</u> , <u>irakasle</u> .
FEMENINOAK (2010-2016)	MASKULINOAK (2010-2016)
<u>Jantokian</u> (denetarik), sukaldari, kazetari, liburuzain (idazketa ikastaroen antolatzaile), aholkulari (aholkuak eman, Tarota, beirazko bola irakurri, etab.), <u>irakasle</u> , idazle, trobalari.	<u>Soldadu</u> , postari, pailazo, botika banatzaile, ipuin-kontalari, <u>nekazari</u> , <u>artzain</u> , <u>udaltzain</u> , <u>ehiztari</u> , trobalari.

Oharra. Estereotipatuak izan daitezkeen lanbideak azpimarraturik daude.

Ikusten denez, esan daiteke 80-90eko hamarkadatik gaur egungo obretara egoera aldatu egin dela, lanbide estereotipatu gehiago baitaude lehen multzo horretako obretan. Hala ere, obren artean badira tradizioari eusten diotenak. *Azken balada* obra (2016, Erein), esaterako, ahozko tradiziozko balada baten moldaketa da, eta ondorioz, ohikoagoak dira lanbide estereotipatuak, ezinbestean agertzen baitira rol tradizionalak. Irakasleei dagokienez ere, ñabardura bat egin behar da. Femeninoaren kasuan, narrazioagatik pentsa daiteke haurren irakaslea dela (*maistra* gisa adierazten da), eta gizonen kasuan, berriz, helduen irakaslea dela ezagutarazten da, hain zuzen ere, unibertsitatera sartu nahi dutenena.

4. Ondorioak

Lehenago aipatu den bezala, argi ikusten da Mariasun Landak estereotipoak literaturatik urruntzeko egindako ahalegina. Batez ere 80ko eta 90eko hamarkadetako obretan estereotipo batzuk agertu arren, garai bereko obretan baino kopuru baxuagoetan agertzen direla ikus daiteke (nahiz eta, jakina, salbuespenak badauden). Gainera, Mariasun Landaren obretan urteak aurrera joan ahala, geroz eta estereotipo gutxiago identifikatu daitezke. Hala ere, zenbait estereotipok (ama pertsonaiak, besteak beste) indar handia izaten jarraitzen dute, beraz, bide luzea dago egiteke.

Yuberoren eta besten (2014) ustez, garrantzitsua da emakumearen ikuspegitik kontatutako istorioak sustatzea, gutxietsitako komunitatea izanik, emakumeetatik datozen ahotsak baitira gizarteko ereduak zalantzan jartzen dituztenak. Mariasun Landak, hain zuzen ere, horixe egiten du, eta emakume eta neskatilei ematen die ahotsa. Bere obretan emakumeen eta femininotasunaren eredu indartsuak eskaintzen ditu: aktiboak, azkarrak, autonomoak eta arazoei aurre egiten dakitenak. Zenbait estereotipo agertu arren, obrak irakurri bitartean pertsonaia femenino hauen indarrak gainerako gutzia itzalpean uzten du, eta agian, horixe izan daiteke estereotipoak suntsitzeko beste bide bat.

5. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikerlan honetan topatu den arazo bat adinaren araberrako obren sailkapena izan da; izan ere, Landak berak behin baino gehiagotan azpimarratu izan du ez dituela adinaren araberrako sailkapenak gogoko. Agian horregatik, obra guztiak ez daude adinaren arabera sailkatuta, beraz, baliteke lan honetan aintzat hartu ez den 10 urtetik gorakoentzako beste obraren bat egotea. Horregatik, komenigarria izango litzateke Landaren obra osoa aztertzea.

Komenigarria litzateke obra bakoitzeko pertsonaiak banan-banan aztertzea ere, istorioan zehar nola garatzen diren ikusteko. Ikuspuntua zabalduz, beste idazle batzuen produkzioa aztertzea ere interesgarria litzateke, batez ere orain agertzen diren egile berrietan, idazle gazteek eskaintzen dituzten genero-estereotipoak ezagutzeko. Modu berean, komenigarria litzateke idazlearen genero-identitateak estereotipoetan eragina ote duen edo ez aztertzea, garai bereko idazle maskulino zein femeninoen corpusak aztertuz eta alderatuz. Ikerketa hauetan aintzat hartu beharko litzateke berdintasuna lortzeko ez dela emakumeen irudia soilik aldatu behar, baizik eta gizonen irudia ere bai. Horregatik, pertsonaia maskulinoen inguruko ikerketak ere egokiak lirateke.

6. Erreferentziak

6.1. Lehen mailako bibliografia

- Landa, M. (1984). *Txan fantasma*. Elkar.
Landa, M. (1988). *Errusika*. Elkar.
Landa, M. (1994). *Julietta, Romeo eta saguak*. SM.
Landa, M. (1995). *Nire eskua zurean*. Erein.
Landa, M. (2010). *Ipurtargiak paradisuari*. Elkar.
Landa, M. (2012). *Maitagarria eta desioa*. Elkar.
Landa, M. (2015). *Elsa eta paradisuari*. Giltza.
Landa, M. (2016). *Azken balada*. Erein.

6.2. Bigarren mailako bibliografia

- Aizpurua Barinagarrementeria, I. eta Lasarte Leonet, G. (2015). Literatura eta generoa Haur Hezkuntzan: Bizkaiako Haur Eskola baten azterketa. *Tantak*, 27(2), 41-73.
- Cañellas, A., Carbonell, N., Rius, T. eta Rourra, M. (1979). Los roles sexuales en la literatura infantil. *Cuadernos de pedagogía*, 54, 19-27.
- Carraza Estévez, I., Llano García, E., Lueje Espina, J.L., Martín García, T., Mogollón Ayuso, L., Moreno Llana, M. P., Moreno Llana, M. A., Ruiz Fernández, M. I. eta Valdeón Menéndez, E. (2008). *Breve diccionario coeducativo*. Consejería de Educación y Ciencia. https://www.coeducacion.es/wp-content/uploads/2018/02/Diccionario_coeducativo.pdf
- Colomer, T. (1994). A favor de las niñas. El sexismo en la literatura infantil. *CLIJ*, 57(7), 7-24.
- Etxaniz Erle, X. (2003). Mariasun Landa, hasi zen eta hazi da. *Behinola*, 9, 19-20.
- Eusko Ikaskuntza. (2016ko urriaren 19a). *Mariasun Landa, Rosalía de Castro Saria*. Eusko Ikaskuntza. Asmoz eta jakitez. <https://www.eusko-ikaskuntza.eus/eu/albisteak/mariasun-landa-rosalia-de-castro-saria/al-24444/>
- Fernandez Artigas, E. (2017). *Emakumearen irudia euskal haur literatura modernoan. 1980ko hamarkadako eta gaur egungo egoera* [Doktorego tesia]. Euskal Herriko Unibertsitatea. <https://addi.ehu.es/handle/10810/22706>
- Galtzagorri Elkarte. (d.g.). *Mariasun Landa Etxebeste*. Galtzagorri Elkarte. <https://www.galtzagorri.eus/eu/profesionalak/idazleak/mariasun-landa-etxebeste>
- Gutiérrez de Velasco, L. (2002). Literatura y género, actualidad de un enfoque teórico. *Escritos*, 25, 13-22.
- Lasarte, G. eta Aristizabal, P. (2014). Leyendo el género: Marisun Landa. *Ocnos*, 12, 149-169.
- Lasarte Leonet, G. (2005ko ekainaren 27-30). *Los personajes de Mariasun Landa y la construcción de identidades alternativas femeninas* [Hitzaldi nagusia]. III. Valentziako Haur eta Gazte Literaturaren Kongresu Iberikoan, Valentzia, Espainia. <https://docplayer.es/65043062-Los-personajes-de-mariasun-landa-y-la-construccion-de-identidades-femeninas-alternativas.html>
- Olaziregi Alustiza, M. J. (1999). Intimismoaz haraindi: emakumezkoek idatzitako euskal literatura. *Oihenart*, 17, 1-75.
- Pastor, A. A. (d.g.). Roles y diferenciación de género en la literatura infantil. *Borradores*, 10-11. <https://www.unrc.edu.ar/publicar/borradores/Vol10-11/pdf/Roles%20y%20Diferenciacion%20de%20genero%20en%20la%20literatura%20infantil.pdf>
- Sáiz Ripoll, A. (2007). La literatura de Mariasun Landa. *CLIJ*, 20(206), 7-20.
- Sartelli, S.L. (2018). Los roles de género en cuentos infantiles: perspectivas no tradicionales. *Derecho y Ciencias Sociales*, 18, 199-218.
- Serrano Mariezkurrena, A. (2012). Mariasun Landaren literatura, haur eta gazteentzako ezohiko irakurketa eremuak. *Tantak*, 24(1), 119-150.
- Turin, A. (1995). *Los cuentos siguen contando. Algunas reflexiones sobre los estereotipos*. Horas y horas.
- Yubero, S., Larrañaga, E. eta Sánchez-García, S. (2014). Roles y estereotipos de género en la literatura para niños y jóvenes: una propuesta de educación para la igualdad. In F. J. del Pozo Serrano eta C. Peláez Paz (Koord.), *Educación social en situaciones de riesgo y conflicto en Iberoamérica* (561-569 or.). Universidad Complutense de Madrid.

7. Eskerrak eta oharrak

Eskerrak eman nahi nizkioke Mariasun Landari, ikerketa hau egiten ari nintzen bitartean etxeko atea zabaltzeko eta bere produkzio garai desberdinen inguruan solasteko aukera emateagatik.